

єї Данилом и Петром, Кириловими дітми, в селі Ясмані в вершині річки Ясмані ж з рибними ловлями купленних, просила нашей гетманской конфірмації и дабы подданных посполитых жителей села Берези тамошние козаки в підсусідки к себе не принимали, оборонного універсалу. Мы прето, гетман, иміючи власт по силі високомонаршой ея императорского величества грамоти всякие воинские и гражданские в Малой Росії устроивати порядки по означенним кріпостям, велели сей наш всечестной гспжи Марії Магдалені глуховского дівичого монастира игуменії, з сестрами видати універсал, который яко означенное село Березу, в сотні Глуховской найдуючоєся с мелницами, с поселенними людми, и со всіми к нему принадлежащими угодиї по силі висшенаміненной жалованной монаршой грамоти и універсалов антецессоров наших, також висшеозначенний млин, стоячий в вершині на річці Ясмані, посеред села Ясмань ж, о двох колах мучних, з которых одно их монастирское было, а другое от Меланії Кирилихи, жителки и мелнички ясманской, купленное подлуг купчої, у них иміючоїся, в спокойное тому ж монастиреві и безпрепятственное владіние, ствержаем так, абы пн. полковник ніжинський, пирве старшина полковая и особливе пн. сотник глуховский з урадом и ниhto в том владінії означенного села Берези с мелницами, с поселенними людми, и со всіми к нему принадлежащими угодиї и млина ясманского жадного и наименшого оному дівичому глуховскому монастиру не чинили трудности и препятія, а войт с посполитими того села, кромі козаков, которие при своих волностях заховани, был повинен ненарушне всякое бы и оному ж монастиру отдавали подданическое повинование и послушание без противности, а тие бы козаки подданных их монастирских себї в подсусідки не принимали и их от послушенства монастирского не охороняли, міти хочем и рейментарско приказуем.

Дан в Глухові сентеврия 15 д. року 1730.

Звишменованей гетман рукою власною».

(ЦДІАУК, ф. 149, оп. 1, № 11. Оригінал, завіреним особистим підписом І. Скоропадського і печаткою).

Посилання

1. Універсали українських гетьманів від Івана Виговського до Івана Самойловича (1657–1687). – К.–Львів, 2004. –1086 с.
2. Лазаревский О.М. Описание старой Малороссии. – СПб., 1893. – Т. 2 (Нежинский полк). – 450 с.
3. Там же. – С. 199, 234, 232; 330, 389.
- 4) Універсали Івана Мазепи. – К.–Львів, 2006. – 798 с. Д. I № 55; К.–Львів, 2002. – 757 с. – № 67.

*) Тут і в подальшому вказуємо тільки номер справи фонду 149.

Мыцык Ю.А., Тарасенко И.Ю. Материалы фонда 149 ЦГИА в Киеве как источник по истории Успенского (Преображенского) женского монастыря в Глухове XVII–XVIII ст.

В статье подается обзор материалов фонда 149 Центрального государственного исторического архива Украины

в Киеве, который содержит документы Успенского (Преображенского) женского монастыря XVII–XVIII ст., выделяются наиболее ценные источники фонда, раскрывается их значение не только для истории монастыря, но и Глухова и Глуховщины XVII–XVIII ст.

Ключевые слова: Глухов, архив, источники, универсал, женский монастырь

Mytsyk Yu.A., Tarasenko I.Yu. Materials of Fund 149 Central State Historical Archives in Kiev as a source for the history of the Dormition (Transfiguration) nunnery in Hlukhiv XVII–XVIII art.

This article provides an overview of materials fund 149 Central State Historical Archives of Ukraine in Kiev, which contains documents Assumption (Transfiguration) convent of XVII–XVIII centuries, determined the most valuable sources of fund, revealed their importance not only of the history of the monastery, but Hlukhiv and Hlukhivschina in the seventeenth and eighteenth centuries

Key words: Hlukhiv, archive, sources, convent, nunnery.

06.03.2015 p.

УДК 94(477):929.6

Є.І. Малик

ГЕРБ ПУТИВЛЬСЬКОГО ЛАНДМІЛІЦІЙНОГО ПОЛКУ

У статті розглядається історія створення герба Путивльського ландміліційного полку, а також його використання на полкових прапорах та предметах військової амуніції.

Ключові слова: Путивльський ландміліційний полк, земельна символіка, гербовник, Українська ландміліція.

Історія Путивльського ландміліційного полку належить до однієї з малодосліджених і нині майже забутих сторінок історичної минувшини Путивльського краю. Довгий час про цю військову частину було відомо зовсім мало і лише останнім часом з'явилися публікації, які певною мірою висвітлюють це питання (П.В. Пономаренко [3], В.В. Пенской [13]). Проте, дотепер залишається ще чимало прогалин та білих плям. Автор статті дослідив історію створення полкового герба, який тісно пов'язаний з виникненням путивльської геральдики.

Напочатку XVIII ст. почала проводитись військова реформа, яка призвела не тільки до реорганізації російської армії, але і до появи на ротних прапорах земельної символіки – гербів міст та провінцій. З 1709 р. найбільш значні російські полки, які раніше називались за прізвищами полковників, отримують назви, утворені від міст, в яких вони формувались або дислокувались. У 1724 р. Військовій колегії було наказано всі полки царської армії перейменувати, а на полкових прапорах помістити територіальні емблеми [1, IX].

Шістнадцятого лютого 1727 р. царський наказ

повелів всім польовим та гарнізонним полкам мати прапори з державним та провінційними гербами. Відтепер кожному полку необхідно було зобразити на своїх прапорах емблему провінції, у якій він дислокувався. Передбачалося, що земельні герби вміщуватимуть на ротних прапорах тільки армійських полків, знамена ж гвардії матимуть загальноросійську символіку [2].

У тому ж 1727 р. за ініціативи Військової колегії відбулося загальне перейменування полків російської армії. Один з полків Української ландміліції, який раніше називався полком Дуніна за місцем свого розміщення, був перейменований в Путивльський ландміліційний полк [3, 171]. Йому необхідні були прапори, на яких за тогочасними геральдичними правилами мала бути зображена путивльська емблема.

Після перейменування полків виникла потреба в нових прапорах для частин російської армії. Військова колегія уніфікувала полкові прапори наступним чином: перші роти в полках матимуть білий прапор із зображенням російського герба, решта рот – кольорові прапори з зображенням провінційних та міських гербів. Прапор першої роти вважався полковим. У разі, якщо місто або провінція не мали герба, то замість нього на прапорі вміщували вензельне зображення імені Катерини I [4, 182].

Підготовку проектів нових прапорів доручили італійському геральдисту графу Франциску Санті. На його прохання Військова колегія надіслала до Герольдмейстерської контори реєстр полків, прапори яких необхідно було виготовити. Отримавши завдання зі створення прапорів, граф суворо дотримувався наступного принципу: при розробці гербів спиратися на старовинні місцеві емблеми, а якщо таких не знайдеться – на специфічні особливості міста. Для того, щоб зібрати відомості, необхідні для складання гербів, Санті розробив своєрідну краєзнавчу анкету, яку і надіслав у всі губернії та провінції. В анкеті необхідно було вказати відомості з історії виникнення міста, його назви, складу населення, а також особливості географічного положення та природних умов. Крім того, Санті вимагав повідомити, чи мало раніше місто герб, і, якщо мало, надіслати його малюнок або опис [5]. Серед міст, до яких надсилались анкети, був і Путивль.

Однак необхідні для Герольдмейстерської контори відомості надходили неодноразово й нерівномірно. Надіслані матеріали були дуже стислі, схематичні і не містили відповідей на всі питання, які цікавили Санті. Що ж до останнього запитання анкети, то більшість провінційних канцелярій взагалі не мали жодних уявлень про давні міські герби.

Тим часом створення полкових прапорів продовжувалось. Герольдмейстерською конторою на чолі з Ф. Санті було розроблено понад 90 емблем

Рис. 1. Герб Путивльського ландміліційного полку. 1730 р.

та малюнків для прапорів російських полків. Але завершити цю роботу не вдалося. У червні 1727 р. діяльність Герольдмейстерської контори виявилась паралізованою, оскільки головний складач гербів граф Ф. Санті був заарештований та відправлений на заслання [6, 8].

За часів Петра II створення нових прапорів призупинилось. Полки отримали свої старі назви за іменами командирів. Але за клопотанням Військової колегії і за активної участі генерала Б. Мініха 6 листопада 1727 р. польовим, гарнізонним та ландміліційним полкам повернули «територіальні» назви. Знову постало питання про виготовлення прапорів для полків російської армії. У зв'язку з цим Уряд прийняв рішення про необхідність продовження роботи зі створення полкових гербів [2].

Складання гербів для розміщення їх на прапорах полків та на міських печатках Сенат доручив герольдмейстеру І.М. Плещееву. Останній опинився у вкрай складному положенні через те, що всіма справами з розробки гербів займався безпосередньо Ф. Санті, який на той час знаходився у засланні. До того ж у герольдмейстера не було ані малюнків гербів, ані відомостей про міста, які надсилались за запитом графа Санті. Отже Герольдмейстерська контора не могла виконати це завдання, оскільки не мала реальних можливостей для виготовлення значної кількості полкових емблем. У зв'язку з цим Військова колегія змушена була шукати інші шляхи вирішення цього питання. Зокрема до малювання гербів для прапорів залучили художника – «малярного майстра» Георга Гзеля. Військова

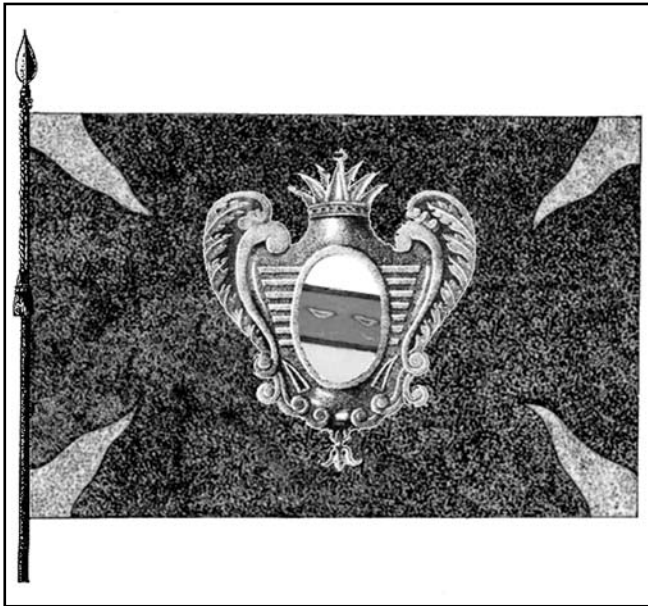

Рис. 2. Прапор Путивльського ландміліційного полку. 1731 р.

колегія звернулась до Казначейської контори з проханням виділити художнику Гзелю «за сочинение образцовых знамен по городам пятидесяти семи гербов, за краски и александрийскую бумагу» тридцять шість карбованців [1, X].

У березні 1728 р. Військова колегія подала до Верховної таємної ради проект затвердження нових прапорів для полків царської армії, а у травні туди ж були надіслані їх зображення. Після розгляду проекту Верховна таємна рада видала наказ «о бытии в полках знаменам с изображением Российского государственного герба и городского». Цим наказом затверджено новий зразок полкових прапорів з державним та міськими гербами. Військову колегію було призначено головним виробником «гербових» справ [7].

Наказом Військової колегії від 12 липня 1728 р. складання полкових гербів було доручено графу Бурхарду Христову фон Мініху. Розпочалась робота над так званим «знаменним» гербовником, всі герби якого повинні були у свій час зайняти місце на відповідних полкових прапорах. Військова колегія надала всі необхідні матеріали в Контору інженерного управління, де під керівництвом Мініха художник Андрій Баранов склав гербовник. Він містив малюнки гербів для прапорів 85 полків, у тому числі і для Путивльського. До складу гербовника увійшов також герб лейб-регіменту, малюнок який зображував імператорське ім'я та державний герб. Отже загалом він містив 88 гербів [4, 183].

У травні 1729 р. Б.Х. Мініх надав гербовник до Військової колегії, а у жовтні його відправили на розгляд Верховної таємної ради, де схвалили і удостоїли «Височайшого затвердження». 8 березня 1730 р. Сенат затвердив представлений графом Мініхом новий «знаменний» гербовник, який містив малюнки гербів для польових,

гарнізонних та ландміліційних полків, а також наказав виготовити прапори для полків та печатки для губернаторів [6, 11]. Серед цих гербів була і емблема Путивльського полку, що входив до складу Української ландміліції.

Герб Путивльського ландміліційного полку в гербовнику Мініха міститься під 87 номером. Він має наступний опис: «Поле зверху біле, а внизу жовте, в середині сукно червоне, кругом пруги червоні з чорним, на сукні два човники золоті, з цівками червоними» [1, XIV].

З опису видно, що на гербі зображені геральдичні фігури, які свідчать про ткацьке виробництво. З чим же пов'язана поява такого знака? Як зазначалося вище, при розробці проектів гербів в першу чергу брали до уваги давні міські емблеми. Але Військовій колегії не вдалося віднайти герб Путивля, а матеріали, надіслані місцевою канцелярією, не містили відомостей з історії міста. Тому колегії довелося розробляти емблему відповідно до тогочасного стану Путивля. В якості характерної ознаки міста обрали Путивльську суконну мануфактуру – «понеже в том граде фабрика суконная» [8]. Мануфактура, заснована у 1719 р. в с. Глушкове Путивльського повіту, належала до найбільших виробників високоякісних тканин в Російській імперії. Отже й не дивно, що її символи – червоне сукно і два ткацькі човники з цівками – зобразили на гербі. Принагідно слід зазначити, що така практика була досить поширеною. Значну кількість полкових емблем розробили у відповідності з характерними особливостями міста – традиціями, промислами, місцезнаходженням тощо.

Окремо слід сказати про малюнок герба, зображеного на одному з аркушів гербовника Б.Х. Мініха. Він був виконаний на олександрійському папері в овальному щиті і вміщений у центрі золотого фігурного картушу. Картуші всіх полкових гербів мали однакову форму і відрізнялись один від одного кольорами (золотими або срібними) та коронами (імператорськими, царськими, князівськими, земельними та територіальними), що їх увінчували і символізували історичний статус тієї чи іншої території. Герб Путивльського полку прикрашала золота земельна корона із сьома зубцями. За тогочасними геральдичними правилами таку корону надавали містам та провінціям, які не мали у давнину статусу царства або князівства [9].

Після затвердження Сенатом полкових гербів з новими, однаковими для всіх полків зовнішніми прикрасами, Військовою колегією розробляється «Табель про збройові та амунічні речі», який 28 жовтня 1731 р. отримує «Височайше затвердження». У відповідності з Табелем полкові герби починають розміщувати на прапорах польових, гарнізонних, та ландміліційних полків. Тепер у кожному піхотному та польовому батальйоні необхідно було мати

по два прапори, у кожній драгунській, польовій і гарнізонній роті – по 1-му, а у кірасирських ротах – по 1-му штандарту [10].

Путивльський ландміліційний полк, який складався з десяти рот, отримав відповідно десять прапорів. Перша рота мала білий прапор з червоними косинцями-фламами, нашитими в кутах полотнища. В центрі був зображений двоголовий російський орел з орденським ланцюгом та хрестом святого Андрія Первозванного. На грудях у орла в овалному щиті містився путивльський герб. Решта рот мала кольорові прапори, в кутах яких також розташовувались флами. У центральній частині полотнища знаходився золотий фігурний картуш, увінчаний земельною короною, в середині якого був зображений путивльський герб [9].

Стосовно кольорів, в які були забарвлені прапори Путивльського полку, не має достовірної інформації. Справа в тому, що кольори ротних прапорів не були визначені і залежали від вибору Комісаріату. Військова колегія запропонувала шість видів кольорових прапорів для армійських полків: зелені з червоними фламами, сині з жовтими, блакитні з червоними, червоні з жовтими, помаранчеві з зеленими, жовті з червоними. Разом із тим заборонялося використовувати зелений колір з синіми фламами, а також чорний, який був призначений для гвардійських полків [11].

Розміри прапорів та їх зовнішнє оздоблення також визначала Військова колегія. Зокрема прапор Путивльського ландміліційного полку мав наступні розміри: довжина – 270 см, ширина – 182 см. Довжина древка дорівнювала трьом з половиною метрам. Всі прапори полку були прикрашені двома золотими шнурами з китицями [10].

Згідно з Табелем про збройові та амунічні речі, полкові герби розміщують не лише на прапорах, але й на інших предметах військової амуніції. Зокрема у листі Військової колегії зазначалося: «Ландмилицкие украинские полки по содержанию оных званием назначены по городам, почему надлежит как полковые печати, так и офицерские знаки и на гренадерских шапках пристойные гербовники [герби] иметь» [7]. Отже з цього часу герб Путивльського полку почали вміщувати на патронних сумках і підсумках, на гренадерських шапках та барабанах. Обов'язковим було зображення герба на печатці полкової канцелярії. Крім того, у відповідності з новими мундирними штатами, виданими у 1731 р., у війська вводяться офіцерські нагрудні знаки. Їх носили на стрічці, оповитій довкола коміра. Для обер-офіцерів знаки були срібними, у штаб-офіцерів – позолочені. Вони являли собою медальйони підковоподібної форми з вибитим у центрі полковим гербом [12, 98].

Царський наказ від 26 серпня 1736 р. повелів ландміліційним полкам виготовити нові прапори, на

яких замість полкових гербів треба було зобразити вензель імператриці. Полки отримали по одному білому та по декілька зелених прапорів. На білих прапорах містився двоголовий російський орел із вензельним зображенням імені імператриці на його грудях (замість полкового герба), на зелених – золотий картуш, у центрі якого знаходився імператорський вензель на червоному полі. Вензель був облямований лавровим вінком, перев'язаним блакитною стрічкою, картуш увінчувала імператорська корона [11]. Таким чином, цим наказом було фактично введено із вжитку територіальну геральдику. Полкові герби замінили уніфікованим царським вензелем. Але такий зразок прапора проіснував не довго.

У грудні 1741 р. імператорським наказом затвердили прапори, які майже нічим не відрізнялись від тих, що були прийняті у 1731 р. На прапорі Путивльського ландміліційного полку знову з'явився полковий герб. Крім того, емблему полку використовували на предметах військової амуніції, печатці та офіцерських знаках. Герб прикрашав полкові прапори до грудня 1763 р., коли внаслідок реорганізації Путивльський полк було розформовано [13, 152].

Отже, герб Путивльського ландміліційного полку розроблявся військовим відомством і використовувався переважно у військових цілях. Разом із тим, цей символ тривалий час слугував емблемою для міської печатки. Пізніше полковий знак став основою для створення гербів Путивля зразка 1780 та 1854 рр.

Посилання

1. Винклер П.П. Гербы городов, губерний, областей и посадов Российской империи, внесенные в полное собрание законов за 1648 – 1900 гг. / П.П. Винклер – М.: Планета, 1991. – 310 с.
2. Татарников К.В. Знамена и гербы полков Российской армии царствований Екатерины I и Петра II (1725–1730) / К.В. Татарников // История военного дела: исследование и источники. – 2012. – Т. 1. – С. 51–215. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.milhist.info/2012/04/22/tatarnikov>.
3. Пономаренко П.В. Очерки истории Путивльского края. / П.В. Пономаренко. – Суми: ПКП «Еллада S», 2013. – 388 с.
4. Лакиер А.Б. Русская геральдика. /А.Б. Лакиер. – М.: Книга, 1990. – 432 с.
5. Соболева Н.А. Символы России / Н.А. Соболева, В.А. Артамонов // Очерки истории государственной символики России. – М., 1993. – 207 с.; [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.emsu.ru/um/herald/herald.htm>.
6. Лукомский В. О геральдических искусствах в России / В. Лукомский // Старые годы. – 1911. – Февраль. – С. 8–9.
7. Академия русской символики «Марс» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.simvolika.org/mars_007.htm.
8. Соболева Н.А. Российская городская и областная геральдика XVIII – XIX вв. / Н.А. Соболева. – М.: Наука, 1981. – 263 с.; [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ogeraldika.ru/books/item/t00/s00/z000/>.
9. Геральдика сегодня [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sovet.geraldika.ru/artide/8026/>.
10. Русская армия: история и современность [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rus-army.com/index.php/viskovatov2/38-znamena-i-shtandarty-russkoj-armii-s-1730-po-1740-god>.

11. Историческое описание одежды и вооружения российской армии. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.listat.ru/index.htm>.

12. Шепелев Л.Е. Титулы, мундиры, ордена в Российской империи / Л.Е. Шепелев. – Л. : Наука, 1991. – 224 с.

13. Пенской В.В. Украинский ландмилицкий корпус / В.В. Пенской // Вопросы истории. – 2000. – № 10. – С. 152.

Малык Е.И. Герб Путивльского ландмилицкого полка

В статье рассматривается история создания герба Путивльского ландмилицкого полка, а также его использование на полковых знаменах и предметах военной амуниции.

Ключевые слова: Путивльский ландмилицкий полк, земельная символика, гербовник, Украинская ландмилиция.

Maluk Ye.I. Coat of arms of Putyvl landmilititsky Regiment

The article discusses the history of Putyvl landmilititsky Regiment, also its use in regimental flags and objects of military ammunition.

Key words: Putyvl landmilititsky Regiment, land marks, armorial, Ukrainian landmilititsiya.

04.03.2015 р.

УДК 930.2:94(477) «1741»

Н.Ю. Матяш

**ДАНІ ПРО ГЛУХІВ ТА ГЛУХІВЩИНУ
XVIII СТ. У НЕДРУКОВАНІЙ ЧАСТИНІ
ЩОДЕННИКА ЯКОВА МАРКОВИЧА (1741 Р.)**

Представлене повідомлення присвячене фрагменту тексту «Денних записок генерального підскарб'я Якова Марковича» за 1741 рік, зокрема інформації, що стосується Глухова та Глухівщини. Дане джерело містить велику кількість важливих фактів для дослідників різних напрямів.

Ключові слова: Яків Маркович, щоденник, Глухівщина, Генеральна військова канцелярія, джерело.

Яків Маркович вів хроніку свого життя протягом півстоліття – з 1716 по 1767 рр. Упродовж перших 7 років (1716–1723) записи були досить лаконічними, тобто автор наводив короткі підсумки кожного року. Однак, починаючи з березня 1723 р., Маркович детально записував події кожного дня, причому будь-якого характеру – від буденного до духовного.

Перед викладенням основного змісту статті варто сказати кілька слів про самого автора. Яків Андрійович Маркович народився 7 жовтня 1696 р. у місті Прилуки в сім'ї знатного військового товариша Андрія Марковича [1, 87]. Яків навчався у Києво-Могилянській академії (закінчив 1713 року), був улюбленим учнем Феофана Прокоповича, який прогнозував йому блискучу богословську кар'єру. Однак Маркович обрав матеріально вигідніший шлях – був бунчуковим товаришем, полковником лубенським. Незважаючи

на це, Яків Андрійович не забував свого вчителя, регулярно переписувався з ним [2].

Я.А. Маркович був надзвичайно освіченою людиною – володів знаннями з медицини, писав вірші, перекладав з івриту, латини, польської та французької. Детальніше про культурні та моральні цінності Марковича буде згадано нижче [3, 97]

Батьком Якова Марковича був Андрій Маркович, полковник лубенський (1714–1727), а пізніше – генеральний підскарбій (1729–1740), який отримав звання лубенського полковника за призначенням Петра I. Це сталося завдяки тому, що Андрій Маркович був на боці Скоропадського, а отже – на боці царя [1, 91] Однак, не лише батько був відомим представником родини Марковичів. Рідна тітка по батьковій лінії, Анастасія, стала дружиною Івана Скоропадського, а отже – гетьманшею. Сам же мемуарист був одружений двічі: вперше – з Оленою Полуботок, дочкою наказного гетьмана Павла Полуботка; вдруге – з Марією Лисенко. Відносно нащадків Якова Марковича варто сказати, що його онук, також Яків, був талановитим істориком, який видав у Петербурзі книгу «Записки о Малороссии, ее жителях и произведениях». Брат цього Марковича, Олександр, перший зайнявся щоденником діда. У 1859 р. він видав його у Москві, щоправда у дуже скороченому та цензурованому вигляді. Він пропустив такі важливі аспекти, як метеорологічні дані, а також висловлювання діда, які могли б не сподобатись російській владі [4, 380].

Друга спроба видати «Записки...» тривала упродовж 1893–1897 рр. на сторінках «Киевской старины» за редакцією О. Лазаревського. Остання ж публікація була здійснена у Львові у 1913 р. Археографічною комісією Наукового товариства ім. Шевченка за редакцією В. Модзалевського. Таким чином, опубліковані дані щоденника лише з 1716 по 1740 рр.

По собі Яків Маркович залишив кілька важливих для вчених різних напрямків джерел: листування з Феофаном Прокоповичем, свої проповіді, молитви, композиції на теми проповідей – «слів» Іоанна Златоуста та інших отців церкви, «Генеалогічні записки» [4, 381] У бібліотеці Марковича були рукописні літературні та історичні твори XVIII ст., з яких, у тому числі з літопису Грабянки, він робив списки [4, 380]. Найголовнішою пам'яткою при цьому є «Денні записки генерального підскарб'я Якова Марковича» (оригінальна назва від автора – «Домашній протокол») [5]

Маркович почав писати «Денні записки...» випадково: гетьман Павло Полуботок залишив по собі короткі записки, доведені до 1716 р., і зять спочатку просто продовжив ці записи [3, 96]. Надалі, з 1717 року, автор почав свій власний щоденник, куди скрупульозно записував день за днем події, які відбувались в полі його зору, упродовж 50 років –